

LIIKENNE- JA VIESTINTÄMINISTERIÖLLE

Viite: Lausuntopyyntö 20.11.2019; Sähköisen viestinnän palveluista annetun lain uudistaminen

Asia: Lapsiasiavaltuutetun lausunto luonnoksesta hallituksen esitykseksi eduskunnalle laeiksi sähköisen viestinnän palveluista annetun lain ja siihen liittyvien lakien muuttamisesta

*Lapsiasiavaltuutetun tehtävänä on arvioida ja edistää lapsen oikeuksien toteutumista Suomessa. Työn perustana on YK:n lapsen oikeuksien yleissopimus (SopS 59 ja 60/1991), joka on lailla voimaan saatettu ihmisoikeussopimus. Yleissopimus koskee **kaikkia alle 18-vuotiaita**. Lapsiasiavaltuutettu arvioi luonnosta yleissopimuksen näkökulmasta.*

Esitysluonnoksen keskeinen sisältö

Esityksessä ehdotetaan muutettavaksi mm. sähköisen viestinnän palveluista annettua lakia ja kuvaohjelmalakia. Tarkoitus on panna täytäntöön ns. teledirektiivi ja AVMS-direktiivi, joka koskee audiovisuaalisten palvelujen tarjoamista jäsenvaltioissa. Esitysluonnoksessa ehdotetaan, että audiovisuaalisia sisältöpalveluja koskevaa sääntely laajenisi perinteisten televisiolähetysten ja tilattavien audiovisuaalisten mediapalvelujen ohella videonjakoalustoihin.

Myös kuvaohjelmalain soveltamisala laajenisi videonjakoalustoihin. Audiovisuaalisten sisältöpalvelujen esteettömyyttä parannettaisiin lisäämällä ääni- ja tekstityspalveluihin ja niiden laatuun liittyviä velvoitteita. Luonnoksessa ehdotetaan myös perinteisiin televisiolähetysiin sisältyvän mainonnan joustavoittamista. Osa ehdotuksista liittyy kuluttajan aseman parantamiseen laajakaista- ja matkapuhelinpalvelujen käyttäjänä.

Lapsiasiavaltuutetun lausunto

Yleissopimuksen läpileikkaavia periaatteita ovat lapsen oikeus syrjimättömyyteen (2 artikla), lapsen edun ensisijaisuus (3(1) artikla), lapsen oikeus elämään ja kehittymiseen (6 artikla) sekä oikeus osallisuuteen (12 artikla). Lapsen oikeuksien yleissopimusta tulee tulkita kokonaisuutena. Yleissopimuksen 4 artiklan mukaan sopimusvaltiot ovat sitoutuneet ryhtymään kaikkiin tarpeellisiin lainsäädännöllisiin, hallinnollisiin ja muihin toimiin yleissopimuksessa tunnustettujen oikeuksien toteuttamiseksi.

Lapsiasiavaltuutettu huomauttaa, että esitysluonnoksesta puuttuu lapsivaikutusten arviointi. Yleissopimuksen täytäntöönpanoa ja toteutumista valvovan YK:n lapsen oikeuksien komitean mukaan lapsen etu toteutuu, kun kaikki yleissopimuksessa taatut lapsen oikeudet toteutuvat mahdollisimman täysimääräisesti. Joissakin yksittäisissä kohdissa on tuotu esille, miten ehdotus vaikuttaisi lapsen oikeuteen saada suojelua haitallisilta mediasisällöiltä, mutta esimerkiksi lapsen aseman arviointi kuluttajana puuttuu.

Lapsen oikeus saada tietoa sekä lapsen oikeus suojeluun ja syrjimättömyyteen

YK:n lapsen oikeuksien sopimuksen mukaan kaikilla alaikäisillä on oikeus ilmaista mielipiteensä ja saada tietoa yli rajojen missä tahansa lapsen valitsemissa muodossa (13 artikla). Lapsella on oikeus saada tietoa monenlaisista kansallisista ja kansainvälisistä lähteistä ja samanaikaisesti oikeus tulla suojelluksi hänen hyvinvointinsa kannalta vahingolliselta aineistolta (17 artikla).

Lapsiasiavaltuutettu kannattaa sitä, että audiovisuaalisten sisältöpalvelujen osalta soveltamisala laajenee videonjakoalustoihin, ja siten kannattaa sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 3 § 1 momentin muutoksia ja kuvaohjelmalakiin ehdotettavia muutoksia ko. ehdotusta koskevilta osilta. Perinteisiä televisiolähetyskäsä koskevia sääntely ei ole riittävä suojelemaan lapsia ja nuoria heidän kehitystään vaarantavilta sisällöiltä. Lapset ja nuoret katselevat verkossa videota jo enemmän kuin perinteisiä televisiolähetyskäsä. Erityisesti videonjakoalustat, joihin käyttäjät voivat ladata videoita (esim. YouTube) ovat käytettyjä. Lapsiasiavaltuutettu kannattaa myös ehdotuksia, jotka edesauttavat lapsiakin paremmin tunnistamaan kaupallisia sisältöjä videonjakoalustoilla.

Esitysluonnoksessa todetaan, ettei lapsen suojelemisen keinoja heille haitallisilta sisällöiltä määritellä tarkemmin videonjakoalustojen osalta. Direktiivin mukaan sisältöjä ei voida edellyttää tarkistettavaksi ennakolta tai suodattaa. On tärkeää, että alaikäisille annetaan heille ymmärrettävällä tavalla ja heille helposti käytettävissä olevilla keinoilla tietoa siitä, mihin haitallisista sisällöistä tulee ilmoittaa ja miten. Lasten vanhemmat tai muut heistä vastuussa olevat henkilöt ovat myös tärkeässä roolissa, samoin kuin mediakasvatus.

Tulisi myös huomioida, että myös alaikäiset käyttäjät lataavat videoita palveluihin. Videonjakoalustojen tarjoajalle tulisi asettaa velvollisuus huomioida käyttöehdoissa ja mekanismeissa alaikäiset käyttäjät videoiden tuottajina (226 c §).

Esitysluonnoksen vaikutustenarviointi-osiossa tosin todetaan, ettei laajennus aiheuttaisi Kansalliselle audiovisuaaliselle instituutille tai Liikenne- ja viestintävirastolle ainakaan alkuvaiheessa lisäresurssinen tarpeita videonjakoalustapalveluiden valvontaan. Tämä johtuu siitä, että suurimmat palveluntarjoajat sijaitsevat muissa jäsenvaltioissa, eikä Suomen viranomaisten toimivalta ulotu niihin. Lapsiasiavaltuutettu pitää tärkeänä, että valvonnan osalta tehdään yhteistyötä jäsenvaltioiden rajat ylittäen.

Lapsiasiavaltuutettu pitää esteettömyyden parantamista tekstityselvöllisyyttä laajentamalla myös lapsen oikeuksia edistävänä ehdotuksena (ehdotetut muutokset sähköisen viestinnän palveluista annetun lain 211 §:ään). Esitysluonnoksessa on todettu, että uudistus palvelee erilaisia erityisryhmiä. On myös huomioitava lapset, joilla on erityisiä tarpeita ja jotka jo ikänsä ja kehitystasonsa vuoksi tarvitsevat tukea mediapalvelujen saavutettavuudessa.

Markkinointi ja lapsen oikeudet

Myös markkinoinnissa on huomioitava lapsen oikeus saada suojelua hänelle haitallisilta sisällöiltä. Lapsiasiavaltuutettu katsoo, että lapsi on erityisen haavoittuvassa asemassa markkinoinnin kohteena ikänsä ja kehitystasonsa vuoksi, mikä on tunnustettu kuluttajansuojalain 2 luvun 2 § 2 momentissa. Sen vuoksi lapsiasiavaltuutettu kannattaa ehdotettua täsmennystä sähköisistä palveluista annetun lain 216 § 2 momenttiin, johon lisättäisiin, että lastenohjelman saa keskeyttää mainoksilla ”kerran kutakin aikataulun mukaista 30 minuutin jaksoa kohti”.

Sen sijaan 220 §:n 1 momentin mukainen tuotesijoittelun salliminen ei ole omiaan parantamaan lapsen oikeuksia. Vaikka säännöksessä kiellettäisiin tuotesijoittelu nimenomaan lastenohjelmissa, on huomioitava, että osa alle 18-vuotiaista seuraa jo muita kuin lastenohjelmia. Luonnoksessa on tuotesijoittelua pohdittu taloudellisten ja yritysvaikutusten kannalta, mutta ei lapsen oikeuksien kannalta.

Jyväskylässä 16.1.2020

Elina Pekkarinen
Lapsiasiavaltuutettu

Jaana Tervo
Lakimies